

XÂY DỰNG BỘ TIÊU CHÍ ĐẶT TÊN, ĐỔI TÊN ĐƯỜNG PHÙ HỢP VỚI PHÁT TRIỂN ĐÔ THỊ TRÊN ĐỊA BÀN THÀNH PHỐ ĐỒNG HỚI

VÕ KHẮC SƠN; LẠI THỊ HƯƠNG; LÊ TRỌNG ĐẠI

Trường Đại học Quảng Bình

1. Đặt vấn đề

Năm 1989, tỉnh Quảng Bình được tái lập, Đồng Hới trở lại vị trí trung tâm của Quảng Bình. Từ năm 1991 đến 2022, thành phố Đồng Hới đã có 8 đợt đặt tên đường vào các năm 1991, 1996, 2001, 2008, 2012, 2015, 2018, 2021. Trải qua 8 đợt đặt, với tất cả 404 tuyến đường được đặt tên thuộc 15 phường, xã. Trong quá trình triển khai công tác đặt, đổi tên đường tại thành phố Đồng Hới, hội đồng tư vấn đã thông qua danh sách quỹ tên đường được xây dựng nhằm đáp ứng nhu cầu đặt tên mới của thành phố, phù hợp với tình hình phát triển kinh tế - xã hội cũng như hệ thống hạ tầng phục vụ nhu cầu giao thông đô thị và dân sinh. Qua các lần đặt tên cho đến nay, về cơ bản đã được thực hiện dựa trên các cơ sở pháp lý, theo đúng quy trình và đáp ứng được nhu cầu phát triển đô thị, được Nhân dân đồng thuận cao.

Bên cạnh những kết quả đã đạt được trong công tác đặt tên đường phố trên địa bàn thành phố qua 8 đợt nói trên, việc đặt tên đường ở thành phố Đồng Hới hiện nay vẫn còn những hạn chế nhất định, như: biến tên đường phố kích thước chưa đúng quy định, có biến tên đường và chỉ dẫn bị mờ, chưa rõ; Biến in tên bị lỗi chính tả; Việc đặt tên đường chưa hợp lý (chưa phù hợp với vai trò, vị thế của danh nhân hoặc ý nghĩa của sự kiện lịch sử). Thêm vào đó, do thành phố chưa có quy hoạch dài hạn ngay từ khi mới thành lập nên còn bị động trong việc chọn tên đường để đặt ở mỗi đợt. Một số đường có tên viết trên bảng chỉ dẫn không chính xác làm cho người dân không biết đúng tên các nhân vật lịch sử với quyết định ban hành,... Trong phạm vi bài viết, nhóm nghiên cứu tập trung phân tích và đề xuất bộ tiêu chí đặt tên đường phố trên địa bàn phù hợp với quy hoạch phát

triển đô thị trên địa bàn thành phố Đồng Hới.

2. Xây dựng bộ tiêu chí đặt tên đường để phù hợp với quy hoạch phát triển đô thị trên địa bàn thành phố Đồng Hới hiện nay

Trên cơ sở đánh giá thực trạng việc đặt, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới và việc học tập kinh nghiệm đặt, đổi tên đường tại các tỉnh, thành trong cả nước, nhóm nghiên cứu xây dựng bộ tiêu chí đặt, đổi tên đường phù hợp với quy hoạch phát triển đô thị trên địa bàn thành phố Đồng Hới hiện nay như sau:

Thứ nhất, tiêu chuẩn đặt, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới

Để phát triển thành đô thị hiện đại về mặt quy hoạch và xây dựng, các thành phố lớn hiện nay, việc đặt tên quận, phường, tên đường phố theo hai xu hướng: Bằng chữ (tên đất, nhân vật, làng nghề, sự kiện) và bằng số (số thứ tự). Địa danh hành chính, tên đường phố có vai trò quan trọng hơn các loại địa danh khác, vì được sử dụng thường xuyên trong đời sống hàng ngày, chẳng những trong nước, mà cả ở nước ngoài. Do đó, để các địa danh, tên đường phố mới ở thành phố Đồng Hới được chấp nhận dễ dàng và lưu truyền mãi mãi, chúng cần có, đảm bảo những tiêu chuẩn sau đây: Tính dân tộc, tính truyền thống; tính chính trị, tính đạo đức; tính lịch sử, tính địa phương; tính tiện dụng, tính đại chúng; tính thẩm mỹ; tính logic, khoa học; tính đổi mới và hội nhập quốc tế. Bên cạnh những tiêu chuẩn chung, việc đặt, đổi tên đường cần đảm bảo tính toàn diện cân đối; tính quan hệ về nội dung; tính đặc thù; tính thống nhất.

Thứ hai, nguyên tắc đặt, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới

Nguyên tắc đặt, đổi tên đường: Để việc đặt tên, đổi tên đường góp phần thực hiện tốt công tác quản lý đô thị, quản lý hành chính; tạo điều

kiện thuận lợi cho tổ chức, cá nhân trong các hoạt động giao dịch kinh tế, văn hóa - xã hội; đồng thời góp phần giáo dục truyền thống lịch sử - văn hóa dân tộc, nâng cao tinh yêu quê hương, đất nước, lòng tự hào dân tộc, tinh hữu nghị đoàn kết quốc tế. Nguyên tắc đặt, đổi tên đường trên địa bàn thành phố cụ thể như sau: Áp dụng theo nguyên tắc chung quy định tại Nghị định số 91/2005/NĐ-CP ngày 11/7/2005 của Chính phủ và Thông tư số 36/2006/TT-BVHTT ngày 20/3/2006 của Bộ trưởng Bộ Văn hóa Thông tin (nay là Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch). Chỉ sử dụng tên những danh nhân đã mất để đặt tên, đổi tên đường. Việc đặt mới tên đường trên địa bàn tỉnh phải gắn với quy hoạch phát triển đô thị, mang tính khoa học, lịch sử, văn hóa, ổn định lâu dài, thuận lợi. Tên nhân vật, sự kiện, địa danh, mỹ tự được chọn lựa đặt tên đường phải thực sự tiêu biểu, rõ ràng. Tên để đặt cho đường được lựa chọn trong danh mục ngân hàng tên đường đã được UBND tỉnh phê duyệt. Hạn chế tối đa việc xáo trộn, thay đổi tên đường đã đặt trước đây. Không đặt 1 tên đường trùng nhau trong cùng 1 đơn vị hành chính cấp huyện. Tên danh nhân nước ngoài được xem xét đặt tên đường là người nổi tiếng, có đức, có tài, có nhiều đóng góp to lớn trong các lĩnh vực văn hóa, nghệ thuật, khoa học kỹ thuật và phát triển tình hữu nghị giữa các dân tộc được Nhân dân suy tôn và thừa nhận; Danh nhân thuộc lĩnh vực này được chọn đặt tên phải là người đã mất trước thời điểm xét đặt tên đường. Căn cứ vào vị trí, cấp độ, quy mô của đường để đặt tên tương ứng với ý nghĩa của địa danh, hay tầm quan trọng của sự kiện lịch sử và công lao của danh nhân, tương xứng theo phân nhóm đường.

Một số vấn đề lưu ý không chọn đặt tên các trường hợp sau đây: Không đặt tên đường bằng các tên gọi khác nhau của một danh nhân trên địa bàn thành phố Đồng Hới. Những nhân vật lịch sử còn có ý kiến đánh giá khác nhau hoặc chưa rõ ràng về mặt lịch sử thì chưa xem xét đặt tên cho đường. Đường quá dài, căn cứ vào điều kiện cụ thể, có thể phân ra từng đoạn để đặt tên. Không đặt cùng một tên đối với tuyến đường có

từ hai đoạn gấp khúc hoặc vuông góc với nhau.

Thứ ba, tiêu chí đặt tên, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới

Tên đường phải lựa chọn một trong các nội dung sau để đặt tên:

Tên danh nhân: Là những danh nhân tiêu biểu, những nhân vật lịch sử, văn hóa nổi tiếng, có đức, có tài, có những đóng góp to lớn cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, quê hương, có công lớn trên các lĩnh vực: chính trị, quân sự, kinh tế, văn hóa - nghệ thuật, y tế, giáo dục, quốc phòng an ninh, ngoại giao và các ngành khoa học khác, phát triển tình hữu nghị giữa các dân tộc; được Nhân dân suy tôn và thừa nhận. Những danh nhân ấy, nhân vật ấy đã được các thư tịch (sách lịch sử, sách từ điển nhân vật lịch sử của Quốc gia và Xứ Nghệ) ghi nhận và đã qua đời cách đây ít nhất là 5 năm. Ưu tiên danh nhân, nhân vật là người Quảng Bình. Danh nhân nước ngoài phải là người có những đóng góp lớn hoặc có mối liên hệ đặc biệt với thành phố, với tỉnh Quảng Bình.

Tên những phong trào cách mạng, sự kiện lịch sử: Tên những phong trào cách mạng, sự kiện lịch sử chiến thắng chống xâm lược có giá trị tiêu biểu của đất nước, của tỉnh Quảng Bình.

Tên những địa danh nổi tiếng: Tên những địa danh nổi tiếng có ý nghĩa và giá trị tiêu biểu về lịch sử, văn hóa của đất nước hoặc địa phương; địa danh đã quen dùng từ xưa đến nay, đã đi sâu vào tiềm thức của Nhân dân; tên địa phương kết nghĩa hoặc có mối quan hệ đặc biệt với tỉnh Quảng Bình; tên các nghề, làng nghề truyền thống tiêu biểu; tên một số di tích lịch sử, văn hóa, danh lam thắng cảnh có giá trị tiêu biểu của quốc gia hoặc địa phương và đã được xếp hạng.

Tên những danh từ: Tên những danh từ có ý nghĩa tiêu biểu về chính trị, văn hóa, xã hội.

Thứ tư, cách chọn đặt tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới

Chọn đặt tên đường cần đáp ứng các yêu cầu sau: Thực hiện theo quy định tại Điều 10 Nghị định số 91/2005/NĐ-CP ngày 11/7/2005 của Chính phủ. Tên các danh nhân, nhân vật lịch sử cùng thời kỳ hoặc cùng lĩnh vực hoạt

động được ưu tiên đặt gần nhau, tạo thành các cụm tên đường có liên quan. Tên danh nhân nước ngoài (như quy định tại tiêu chí thứ 2). Nhân vật lịch sử có nhiều tên gọi, danh xưng, tước hiệu, bút hiệu thì chỉ chọn một tên phổ biến nhất, được đông đảo Nhân dân biết đến để đặt tên đường. Các địa danh lịch sử gắn với các sự kiện lịch sử, hoặc tên các địa danh là đơn vị hành chính xưa, tên các nhân vật lịch sử gắn liền với các sự kiện lịch sử hoặc địa danh diễn ra sự kiện lịch sử được nghiên cứu thì ưu tiên chọn để đặt tên cho đường đi qua địa danh trên địa bàn đó. Ưu tiên chọn tên các danh nhân, sự kiện lịch sử - văn hóa, địa danh nổi tiếng có gắn bó với từng huyện, thị xã, thành phố, tỉnh Quảng Bình, vùng Bắc Trung Bộ và đất nước Việt Nam để đặt tên đường,....

Thứ năm, dự kiến phân khúc sử dụng đặt tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới trong tương lai

Căn cứ vào quy mô của đường, phố để đặt tên cho xứng với tầm vóc của danh nhân, nhân vật, sự kiện, ý nghĩa của danh từ, địa danh.

- Tên sự kiện lịch sử có ý nghĩa đặc biệt quan trọng hoặc danh nhân, nhân vật tiêu biểu nhất trong số những người tiêu biểu nhất có những đóng góp lớn cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc và của quê hương được đặt cho các đại lộ, các trục đường, phố chính ở khu trung tâm, tập trung đông dân cư. Quy mô đường rộng: từ 24-30m, chỉ giới đường đỏ từ 39-52m.

- Những sự kiện, danh từ, địa danh có ý nghĩa lớn; những danh nhân, nhân vật lớn, có tầm ảnh hưởng lớn, có những đóng góp lớn cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc và của quê hương được đặt tên cho những đường ở khu trung tâm có quy mô tương đối lớn: mặt đường rộng 15m, chỉ giới đường đỏ từ 27m.

- Những sự kiện, danh từ, địa danh có ý nghĩa tương đối lớn; những danh nhân, nhân vật có tầm ảnh hưởng tương đối lớn, có những đóng góp tương đối lớn cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc và của quê hương có thể chọn đặt tên cho những đường có quy mô là: lòng đường rộng từ 8-12m, chỉ giới đường đỏ từ 16-24m.

Đặt tên đường phố trên địa bàn thành phố Đồng Hới được tiến hành trên cơ sở lựa chọn một trong các tên sau đây:

- Tên địa danh nổi tiếng, có ý nghĩa và giá trị tiêu biểu về lịch sử - văn hóa của quốc gia, ví dụ tên các kinh đô xưa: Hoa Lư, Thăng Long, Tây Đô; hoặc địa danh nổi tiếng, có ý nghĩa và giá trị tiêu biểu về lịch sử - văn hóa của Quảng Bình, ví dụ: Xuân Bồn, Phù Trích; địa danh của Đồng Hới, ví dụ: Nhật Lệ, Thuận Lý; địa danh đã quen dùng từ xưa, đã ăn sâu vào tiềm thức của Nhân dân, ví dụ: Bồ Chính, Tân Bình, Tiên Bình, Lệ Sơn, La Hà, Cảnh Dương, Thổ Ngọa, Văn La, Võ Xá,...

- Có thể đặt tên địa phương kết nghĩa với tỉnh Quảng Bình hoặc thành phố Đồng Hới, ví dụ: Quảng Trị, Thừa Thiên.

- Tên đường là danh từ có ý nghĩa tiêu biểu về chính trị, văn hóa, xã hội của quốc gia và của địa phương, ví dụ: các danh từ Hoà Bình, Thống Nhất, Độc Lập, Tự Do, Bình Đảng,...

- Tên di tích lịch sử - văn hóa, danh lam thắng cảnh của quốc gia hoặc địa phương đã được xếp hạng theo quy định của luật Di sản, ví dụ: Lèn Hà, Phong Nha, Sơn Đoòng, Vũng Chùa,...

- Tên phong trào cách mạng, sự kiện lịch sử, chiến thắng chống xâm lược có giá trị tiêu biểu của quốc gia hoặc của Quảng Bình, ví dụ: Xô Viết Nghệ Tĩnh, Nam Kỳ Khởi Nghĩa, Xuân 1975, Khe Sanh, Buôn Mê Thuột, Hai Giỏi, Quảng Bình Quật Khởi,

- Tên danh nhân bao gồm cả danh nhân nước ngoài. Danh nhân đó phải là người nổi tiếng, có đức, có tài, có đóng góp to lớn cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc cũng như của địa phương hoặc có đóng góp đặc biệt cho đất nước, có công lớn trong hoạt động văn hóa, nghệ thuật, khoa học, kỹ thuật, phát triển tình hữu nghị giữa các dân tộc, được Nhân dân suy tôn và thừa nhận.

- Tên quốc hiệu của Việt Nam qua các thời kỳ có thể dùng để đặt tên cho đường phố Đồng Hới, ví dụ: Văn Lang, Âu Lạc, Đại Cồ Việt, Đại Việt, Đại Nam.

- Các ngõ (kiệt), ngách (hẻm), không đặt tên. Ngõ (kiệt) gọi theo biển số nhà ở đầu ngõ

(kiệt) tính từ đầu phố kèm theo tên phố; ngách (hẻm) gọi theo số nhà đầu ngách (hẻm) tính từ đầu ngõ (kiệt).

3. Kết luận

Cùng với sự thay đổi diện mạo của các khu đô thị mới trên địa bàn thành phố Đồng Hới hiện nay, có thể khẳng định, công tác đặt tên, đổi tên đường sao cho phù hợp là một việc làm hết sức cần thiết. Công tác đặt tên, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới đã tiến hành qua 8 đợt, đưa lại những ý nghĩa thiết thực về kinh tế, xã hội, giáo dục.

Trên cơ sở đánh giá thực trạng việc đặt, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới và việc học tập kinh nghiệm đặt, đổi tên đường tại các tỉnh, thành trong cả nước, nhóm nghiên cứu xây dựng bộ tiêu chí đặt đổi tên đường phù

hợp với quy hoạch phát triển đô thị trên địa bàn thành phố Đồng Hới trong tương lai, trong đó đã xây dựng dự kiến phân khúc sử dụng tên đường mới phù hợp với quy hoạch đô thị trên địa bàn thành phố Đồng Hới trong tương lai phục vụ cho việc quản lý hệ thống tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới của các cơ quan chuyên môn, phục vụ tra cứu thông tin lịch sử tên đường của Nhân dân được thuận lợi và tiện ích.

Việc xây dựng bộ nguyên tắc, tiêu chí đặt, đổi tên đường gắn phù hợp với quy hoạch phát triển đô thị trên địa bàn thành phố Đồng Hới sẽ cung cấp cơ sở khoa học và thực tiễn cho việc quản lý hệ thống tên đường, đặc biệt là việc đặt tên đường cho các khu đô thị, trục đường mới trên địa bàn thành phố Đồng Hới ■

Tài liệu tham khảo:

1. Chính phủ nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam (2005), *Quy chế đặt tên, đổi tên đường, phố, công trình công cộng*, Nghị định số 91/2005/NĐ-CP, Hà Nội, ngày 11/7/2005.
2. Bộ Văn hóa - Thông tin (2006), *Thông tư số 36/2006/TT-BVHTT*, (Hướng dẫn thực hiện một số điều của quy chế đặt tên, đổi tên đường, phố, công trình công cộng ban hành kèm Nghị định số 91/2005/NĐ-CP), Hà Nội, ngày 20/3/2006.
3. *Tài liệu diễn dã dân tộc học trên địa bàn thành phố Đồng Hới*, của nhóm nghiên cứu Võ Khắc Sơn, Lê Trọng Đại, Nguyễn Hữu Duy Viễn, Lại Thị Hương, Đồng Hới, 2022.
4. *Quyết định số 212 QĐ/UB* ngày 8/4/1991 của UBND tỉnh Quảng Bình về đặt tên đường tại thị xã Đồng Hới.
5. *Quyết định số 146 QĐ/UB* ngày 1/7/1996 của UBND thị xã Đồng Hới về đặt tên đường tại thị xã Đồng Hới lần thứ hai.
6. *Quyết định số 2161 QĐ/UB* ngày 20/8/2001 của UBND tỉnh Quảng Bình về việc đặt tên đường tại thị xã Đồng Hới lần thứ ba.
7. *Đề án 2564/ĐA-UBND* ngày 5/12/2008 của UBND tỉnh Quảng Bình về đặt tên đường đợt 4 thành phố Đồng Hới.
8. *Nghị quyết số 40/2012/NQ-HĐND* ngày 11/7/2012 của Hội đồng nhân dân tỉnh Quảng Bình về đặt tên đường thành phố Đồng Hới (lần thứ 5).
9. *Nghị quyết số 120/2015/NQ-HĐND* ngày 11/12/2015 của Hội đồng nhân dân tỉnh Quảng Bình về việc đặt, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới, tỉnh Quảng Bình (lần thứ 6).
10. *Nghị quyết số 39/2018/NQ-HĐND* ngày 13/7/2018 của Hội đồng nhân dân tỉnh Quảng Bình về việc đặt tên đường trên các địa bàn: Thị trấn Quán Hàu, huyện Quảng Ninh (lần 2), thành phố Đồng Hới (lần 7).
11. *Nghị quyết số 35/NQ-HĐND* ngày 29/10/2021 của Hội đồng nhân dân tỉnh Quảng Bình về việc đặt tên, đổi tên đường trên địa bàn thành phố Đồng Hới (lần thứ 8).
12. Hội Khoa học lịch sử tỉnh Bình Dương, (2021), *Báo cáo tổng kết đề tài, dự án, “Danh mục dữ liệu ngân hàng tên đường và công trình công cộng trên địa bàn tỉnh Bình Dương”*.
13. Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Khánh Hòa (2019), *Báo cáo tổng kết đề tài, dự án, “Xây dựng ngân hàng tên đường phố và công trình công cộng trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa”*.
14. Sở Văn hóa - Thông tin tỉnh Bắc Giang (2014), *Đề án “Ngân hàng dữ liệu phục vụ việc đặt tên, đổi tên đường, phố và công trình công cộng trên địa bàn tỉnh Bắc Giang”*.
15. UBND tỉnh Quảng Bình - Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam - Viện Văn hóa Nghệ thuật Việt Nam (2014), *Danh nhân Quảng Bình (Tuyển tập báo cáo khoa học Hội thảo Quốc gia)*, Nxb Chính trị - Hành chính, Hà Nội.